

Verdringing

De Duitse schrijver Andreas Maier (1967) werkt aan een elfdelige autobiografische romancyclus onder de algemene titel 'Ortsumgehung'. Dat is de benaming voor de ringweg rondom de stad in de Hessische provincie waarvan hij afkomstig is: Friedberg in de deelstaat Hessen. Maar het woord kan ook worden begrepen als een afstappen of omcirkelen van die plaats, en zelfs als er een wijde boog omheen maken. Eerder verschenen *Das Zimmer* en *Das Haus*. Nu is de ik-figuur in *Die Straße* de opgroeiende jongen en staat de ontdekking van de seksualiteit in het middelpunt.

De straat, dat zijn voor het gevoelige kind vooral de andere huizen, die hem angst aanjagen omdat ze een onbekende wereld herbergen. De vreemde voorwerpen daar associeert hij met heel anders levende mensen, en zelfs als hij in enkele huizen van vriendjes binnen mag, heeft hij het gevoel dat er een rol wordt gespeeld, dat er een valse 'natuurlijkheid' heerst. Het liefst komt hij bij het gebroken gezin van zijn vriendje H., waar iedereen gebukt lijkt te gaan onder treurigheid en juist niets meer spontaan is.

Nog voor de kleine Andreas zijn waarnemingen door woorden en ideeën kan filteren (en een plaats kan geven), wordt hij betrokken bij seksueel verkennende spelletjes van zijn ouder zusje en haar vriendinnen. Hij ontdekt de eigenaardige mengeling van lust en afkeer die zij daarbij vertonen. Ook ziet hij scheurtjes in het fatsoenlijke beeld dat ouders voor de buitenwereld van zichzelf ophangen: vaders die wat al te graag de vriendinnen van hun dochter op schoot nemen, moeders die als was het vanzelfsprekend hun jonge zonen bij zich in bed laten liggen. Het geeft hem de indruk dat er naast de gewone wereld een andere is, de eigenlijke, die in zwijgen wordt gehuld.

De geladen sfeer van het begin met zijn tragische ondertoon ruimt plaats voor meer satirische en zelfs komische hoofdstukken: de onbeholpen voorlichting door voorlijke vriendjes, de angst voor de kinderschrik of bangmaker ('der schwarze Mann') die kinderen meelokt, culminerend in een groteske klopjacht door een groepje vaders op (het gerucht van) een exhibitionist – een scène over het ontstaan van een massa met eigen wil die zo uit Canetti's *Massa en macht* zou kunnen komen. Tragikomisch is het overbezorgde gedrag van de ouders die onschuldige klankspelletjes van hun jongen als teken van verdorvenheid opvatten en hun dochters zodra ze in de puberteit komen met argusogen bewaken.

Het middendeel verlegt de focus op de pubermeisjes, die door het jongerentijdschrift Bravo een medisch-technische taal voor het onbekende aangereikt krijgen. Ze worden zich bewust van hun kijken en bekeken worden op het speelplein, vallen op de in Friedberg gekazerneerde

Amerikaanse soldaten en merken nauwelijks hoe hun levensloop van alle kanten wordt gemanipuleerd en voorgeprogrammeerd. De vrijere jaren zestig zijn in het Friedberg van begin de jaren tachtig nog niet doorgedrongen. Verontruste ouders houden de teugels strak. Het eerste bezoek thuis van een Amerikaans vriendje van de zus, met wie de vader mordicus wil converseren en tv kijken, levert een hilarisch hoofdstuk op.

Toch krijg je de indruk dat de verteller, die met een zo sterke sfeerschepping en eigenzinnige blik begon, hier voor een gemakkelijke weg kiest en zijn eigen ontwikkeling te veel buiten spel laat. Het laatste deel is, intussen bijna verrassend, opnieuw tragisch. Het gezin krijgt een Amerikaanse uitwisselingsleerling te gast, een dikke zestienjarige jongen die aan vraatzucht lijdt en zich nu eens als een moederskindje en dan weer als een afstandelijke melancholicus gedraagt. Deze John Boardman, een onvergetelijk personage, blijkt door zijn vorige Duitse gastvader misbruikt te zijn en voorgoed getekend. 'En omdat de begrippen nooit beschreven wat wij doen, lieten ze veel dingen volledig onbegrijpelijk, en dat niet alleen. De taal deed gewoon alsof we niet waren wat we zijn.'

Jaren later herkent de ik-verteller in een café waar hij als student werkt een grijnzend mannetje dat hij in een uitbarsting van woede aan de deur zet en wegjaagt. Plots is er licht gevallen in het zwarte gat van zijn verleden: het was een van de 'Hexenmännchen' in wiens handen de 9-jarige Andreas is geraakt. De herinnering aan wat er precies is gebeurd, heeft hij als overlevingsstrategie verdrongen. Zo blijkt hijzelf deel te zijn van de verdringingscultuur die hij karikaturaal aan de kaak heeft gesteld. In een mooi contrapunt besluit hij met de herinnering aan de bevriende zwerver Adomeit: de man liet zijn goedkope blootblaadjes in zijn armzalige onderkomen rondslingeren – in hem zat geen schone schijn maar ook geen kwaad.

Die Straße bezit met zijn wisseling van toonaard niet de diepgang van andere 'coming of age'-boeken zoals Peter Weiss' *Abschied von den Eltern*, Ernst Jüngers *Die Zwille* of Robert Musils *Die Verwirrungen des Zöglings Törless*. Soms blijven Maiers essayistische pogingen tot begripsvorming vaag, bijvoorbeeld wanneer hij schrijft over de 'Maschinerisierungsgrade' van de begeerte. Nu zoveel open en bloot ligt en getrivialiseerd dreigt te worden, is het de verdienste van de roman te tonen hoe seksualiteit blijft ontsnappen aan wat louter functioneel en verklaarbaar is.

Erik de Smedt

Andreas Maier, *Die Straße. Roman*, Suhrkamp Verlag, Berlijn, 2013, 193 blz., 17,95 euro, ISBN 978-3-518-42395-0.

verschenen in: *Streven*, april 2014